

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Commentaria Vetustissima & profundissima Super Canticvm Canticorum Salomonis Qvod Hebraice Dicitvr Sirhasirim

Wolbero <de Sancto Pantaleone>

Coloniae Agrippinae, 1630

Capvt VI.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10027

pinquantis, vel ab eo recedentis. Sed in hoc loco Dilecti huius abire, est misericordia bonitatis suæ quæpiam moueri, *declinare* quoque eius est gratiæ suæ munere menti cuiuslibet illabi.

Dic, inquit, nobis *ô pulcherrima mulierum*, quoniam Dilectus tuus abeundo & declinando per misericordiam & gratiam suam exemplum nobis benè viuendi, siue in qualibet virtute amplius studendi, in aliquo fidelium suorum proposuit. Dic, hoc est, ostende vel lectione, quâ eorum vitam quotidie pronuntias, vel actione, quâ eos quotidie in tui consortium annumeras, & nos quoque eorum exemplo inducti, *queremus tecum dilectum istum*, orando, ieiunando, alijsque bonis, operibus eum vocando, quatenus ad nos etiam declinare dignetur, suæ nos gratiæ munere visitando.

Hier. 29. Ipse enim dicit, *si quaesieritis me in toto corde vestro, inueniar à vobis*: nam eum quærere non est sola oratione, sed etiam bona actione, sicut & alibi de se quærentibus dicit, *me etenim de die in diem quærunt, & scire vias meas volunt*. Quos enim dicit vias eius scire velle, profectò ostendit bona eos actione quærere.

Dilecta, quarum mulierum dicatur pulcherrima.

Queremus ergò tecum dilectum hoc modo, *ô pulcherrima mulierum*. Qualium verò mulierum? nimirum vel in seipsis Deo boni operis fructus, veluti sanctitatis filios fide & dilectione gignentium, vel alios quasi lucis filios

verbo & exemplo ad æternæ vitæ diem generantium. Quia ergo tantam in te pulchritudinem miramur *ô pulcherrima mulierum*, quam tibi attraxisti quærendo & inueniendo dilectum tuum, idcirco & nos tantæ & tam generosæ pulchritudinis tuæ aliquod vestigium adipisci cupientes, ad quos moueatur vel ad quos declinet Dilectus tuus per misericordiam & gratiam scire cupimus, vt eum quoque tuo exemplo quærentes, postquam inuenerimus etsi non pulcherrime, aliquatenus tamen pulchræ existimamus. Adhæc Ecclesia siue dilecta Deo anima locum motionis siue declinationis dilecti huius demonstrans, actum quoque simul in ipsa declinatione eius insinuat dicens, *Dilectus meus descendit in hortum suum*.

CAPVT VI.

1. **D**ilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum vt pascatur in hortis & lilia colligat.
2. Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia.
3. Pulchra es amica mea, suavis & decora sicut Ierusalem: terribilis vt castrorum acies ordinata.
4. Auerte oculos tuos à me, quia ipsi me auolare fecerunt. Capilli

D d 2 tui

- tui sicut grex caprarum que apparuerunt de Galaad.
5. Dentes tui sicut grex ouium que ascenderunt de lauacro, oēs gemellis foetibus, & sterilis non est in eis.
6. Sicut cortex mali punici gena tua absq̄ occultis tuis.
7. Sexaginta sunt Reginae, & octoginta concubinae, & adolescentularum non est numerus.
8. Vna est columba mea, perfecta mea: vna est matri sua, electa genitrici sua. Viderunt illam filia Syon, & beatissimam predicauerunt: Reginae & concubinae laudauerunt eam.
9. Quae est ista quae progreditur quasi aurora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata.
10. Descendi in hortum nucum vt viderem poma conuallium, & inspicerem si floruisent vineae, & germinassent mala punica.
11. Nesciui, anima mea conturbauit me propter quadrigas Aminadab.
12. Reuertere, reuertere Sunamitis, reuertere, reuertere, vt intueamur te.

VERSVS I. SEXTI CAPITIS.

Dilectus meus descendit in hortum suum, ad areolam aromatum, vt pascatur in hortis, & lilia colligat.

Quid nempè fuit Dilectum quærere, nisi ad eum per contemplationis virtutem ascendere? quia enim in Sanctorum cordibus

fides per dilectionem operatur, dilectio verò mentem semper ad superna trahit, bonum ergo operari est ad Deum mente descendere. Sed cum omne bonum à Deo fit, sine quo nihil boni existit, ab illo quempiam in bono adiuuari, profectò est eius ad eum descendere: scriptum quippe est in Exodo, quia *Exod. 19. Moyses in montem ascendit, & Dominus ad eum descendit.* Quantū enim quisque ad Deum ascendit, cogitatione & actione illum querendo, tantum ad illum Deus descendit, siue sua ei mysteria per intellectum aperiendo, siue adiutorium ei suae gratiae per virtutem animi conferendo. Vbi enim per liberum arbitrium voluntate & opere quilibet ad Deū ascendit, ibi ad eum Deus per auxiliatricem gratiam misericordia & dignatione sua descendit.

Vnde & hic dilecta dilectum quærere cupientibus congruè respondit, quia *dilectus meus descendit in hortum suum*: ac si diceret, quia scire desideratis quonam abierit, vel declinauerit dilectus meus, ecce dico vobis, quia *dilectus meus descendit in hortum suum.* Quis

Hortus in quem dilectus descendit Ecclesia, siue anima sancta est.

est hortus dilecti, nisi aut sancta Ecclesia, aut sancta quæuis anima diuersa virtutum specie germinans? in quem dilectus descendit, quia bonis actibus germinanti suae adiutorium gratiae impedit. Sed postquam in hortum descendit, quonam se inclinavit? *ad areolam, inquit, aromatum, Quae est areola aromatum,* nisi

Descendere Dei adiuuare eius est.

nisi mens varijs virtutum suauiter redolētium speciebus confita, siue diuersarum gratiarum opinione quasi bono odore resperfa? qui enim possunt dicere cum Apostolo,

2. Cor. 2. *Christi bonus odor sumus Deo in omni loco, isti profecto in horto Domini, hoc est in sancta Ecclesia singuli quiq; suo modo possunt dici areola aromatum, quia mentibus proximorum spargunt odorem bonæ opinionis per exempla bonorum operum.*

Areola aromatum est mens humilis virtutibus redolens. Ps. 112. 33.

Cur vero non *aream*, sed per diminutionem, dicit *areolam*, nisi quia mēs sancta quæ virtutum sublimitate fulget, parua debet esse in oculis suis, & magnopere attendere, quia excelsus Dominus & humilia respicit, & humiles spiritu saluabit? Ad hanc ergo *areolam* dilectus in hortum suum descendēs declinat, quia sanctę menti per incrementa sanctitatis & scientiæ facilem se & quasi tractabilem præstat. Omne enim studium inchoanti difficile, assuescenti facile videtur: & viam mandatorum Dei, siue sanctę scripturæ sciētiam ingredienti angusta videtur porta & difficilis introitus, longa verò exercitatione terēt; & quasi frequentes obices repellenti lata & spatiosa panditur via sanctitatis & intellectus, atque ideo facilis deinceps patet ingressus & egressus.

Causa cur dilectus descendat

Subdit verò causam cur descendat: *ut pascatur*, inquit, *in hortis, & lilia colligat*: pascitur quippe in

hortis, quia delectatur odore illo, qui spargitur ex areola spiritualium aromatum, id est operum bonorum. Ipse enim in Euangelio dicit, *meus cibus est, ut faciam voluntatem Patris mei: voluntas quippe Patris est, omnes homines saluos fieri*, porrò homines salutem appetere & ad eam peruenire, opus est illius. Quæ autem Pater operatur, hæc eadem operatur & filius, quia quod vult Pater, vult & filius, & vna est amborum volūtas & operatio. Lilia verò colligit, quia magis eos qui integritate & munditia cordis & corporis candent, eligit, siue fide & opere perfectos in æternam beatitudinem remunerandos assumit.

in hortum suum. Iob. 4. I. Tim. 2.

VERSVS II.

Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi qui pascitur inter lilia.

Dilectus, inquit, meus supra mihi præceperat dicens, *surge, aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea, cui ego obediens pessulum ostij mei aperui, cunctis eum prædicando, & quantus qualisve sit rationabiliter ostendendo. Sed quid ad hæc dilectus meus? nimirum vicem rependit obedientiæ meæ gratulabundè mihi decantans laudem dignationis suæ, non meam sed suam in me beatificans gratiam. Eius enim fuit quod volui, quod potui, quod perfecti, atq; ideo sua in me ipse dona prædicat ut mihi & omnibus gratiæ suæ obedientibus,*

Cant. 5. Ibid.

Dd 3 entibus,

entibus, quanti sit apud Deum merito vita, sanctitati & honestati obediens ostendat.

Dilectus pascitur inter lilia, quia munda cogitatione & operatione delectatur. Qualis verò Dilectus? qui pascitur, inquit, inter lilia, hoc est, mundâ cogitatione & operatione delectatur, non quod ei aliquid ex accidenti accrescat, qui nullum unquam recipit augmentum vel detrimentum, cum semper in unâ eademq; essentia & proprietate incommutabilis permaneat, sed quod per aliquem modum locutionis à creatura translatur, affectus bonitatis eius exprimitur, erga eos quos sua dilectione & gratia dignatus fuerit. Pasci namq; dicitur, quando in mente cuiusq; quam sua gratia inhabitat, virtutum profectus augetur.

Canticum quod laudes Sponsæ continet octo partibus velut octo decurrit vocibus.

Quali verò cantico vel cantici modo insonuit mihi vox huius dilecti? cantico certe suavi, cantico non mediocriter attendendo, modo quidem octo chordis, sed in singulis chordis propter vim cuiusq; soni proprio theoremate insigniter hoc modo disposito.

VERSUS III.

Pulchra es amica mea, suavis & decora sicut Ierusalem: terribilis vt castrorum acies ordinata.

Spectabiliter hic intueri libet qualiter presentis cantici modulatio octo partibus veluti octo decurrit vocibus, vt proprietates eius sym-

phoniam quam *διάρσων* Musi dicunt hic attendatur, cuius vltima vox eadem est, quæ prima, sicut & *διάρσων* in harum dispositione partium videre licet, vbi cum prima pars hoc modo deponatur, *terribilis vt castrorum acies ordinata*, vltima pars nihilominus eodem modo terminetur, scilicet, *terribilis vt castrorum acies ordinata*.

Proprietates symphonie *διάρσων* quæ sit.

Sed singulæ partes singulas deponunt rationes, quæ hoc modo distinguuntur. Prima est, *pulchra es amica mea, suavis & decora sicut Ierusalem, terribilis vt castrorum acies ordinata*.

Pulchra es, inquit, amica mea, suavis & decora sicut Ierusalem: pulchra intentione, *suavis* locutione, *decora* operatione acideo mihi sanctæ amicitiae inuolabili fœdere copulanda. Et quomodo ista pulchritudo, vel suauitas, siue decore apparente, *sicut Ierusalem*. Quid autem Ierusalem interpretatur, nisi visio pacis? tres autem qualitates huius visionis sub nomine Ierusalem denotantur: vna terrestris, altera spiritualis, tertia cœlestis; & media quidem ad similitudinem extremorum constituitur, cum tamen ipsa sit, primæ supergraffio, vltimæ verò præparatio. Quomodo autem media ad similitudinem extremorum constituitur? in mente cuiusque sunt virtutes, quasi animæ ciues & domestici, quibus opponuntur vitia & peccata, quasi

Sponsa cur pulchra, suavis & decora dicitur sicut Ierusalem.

Triplex est Ierusalem.

ipsum

ipsius animæ hostes amarissimi. Datur autem ei similitudo à terrenæ pacis visione, vt quomodo ciuitas de victis & expulsis hostibus in pace floret, latatur & proficit, ita mens superatis vitijs & peccatis in delectatione virtutū suauiter quiescit, & in Dei gratia pacificè crescit, subiecta carne spiritui, eoq; magis ad diuinitatis contemplationem erigitur, quo minus à terrenis desiderijs impugnatur.

Media Ierusalem habet similitudinem primæ & vltimæ.

Porro alteram similitudinem accipit à supernæ pacis visione, sed non omnino comparabilem, quia hæc in ænigmate, illa autem in veritate, vt sicut ibi anima ab omni miseria & labore libera iugiter Deum contemplatoria aspicit charitate, ita hic mens ab omni carnis impugnatione liberata ad eiusdem contemplatiuæ vitæ dulcedinem quotidiano proficit incremento. Vnde ista media rectè, vt dictum est, illius vltimæ & æternæ potest esse præparatio, quia per istam peruenitur ad illam: porro primæ est supergressio, quia licet aliqua in eis sit ex ratione similitudo, nulla tamen est in dignitate comparatio, dum illa sit mundanæ pacis momentanea susceptio, ista supernæ æternæ speculatio, quæ hic quidem incipit sed ibi perficitur.

Cui ergo istarum trium vi-

sionum pacis pulchritudo dilectæ comparatur? si dicamus primæ, quæ erit comparatio carnis ad spiritum, lucis ad tenebras, temporis ad æternitatem? si verò dicamus vltimæ, quæ comparatio eius quæ adhuc cum timore tenetur, & illius quæ ab omni timore libera & securam sine fine conceditur. Mediæ ergo comparari potest, vt ista pulchritudo ista suauitas, iste decor ex intimæ pacis visione colligatur, & hæc ibi orientur, proficiant, & maneat, vbi nulla animum delectationes rerum temporalium fatigant, sed cessante pugna carnis & spiritus, secundum Apostolum, *pax Christi quæ exuperat omnem sensum custodiat corda & intelligentias*, in amore contemplatiuæ vitæ quiescentis. Pulchra est ergo dilecta, suavis & decora sicut Ierusalem, quemadmodum visio pacatæ mentis, quam nulla in quietudinis iniuria, nulla aduersitatis molestia in sanctæ contemplationis iocunditate disturbat.

Quem verò effectum partitur huius contemplationis iocunditas? profecto magnum, quia totam mentem in Dei & proximi charitate succendit, & malignis spiritibus animæ videlicet suæ hostibus: nam subdit, *terribilis vt castrorum acies ordinata*; acies namq; castrorum quando ita ordinatur,

Pulchritudo dilectæ mediæ Ierusalem comparatur.

Philip. 4.

Vnde & quibus sponsa sit terribilis vt castrorum acies ordinata.

natur, vt ex vnanimitate & concordia exercitus, insimul dispositi, nullus hosti aditus irrupendi parere possit, tunc profecto ipsi hosti terribilem se ostendit. Vbi autem hosti aditus irrupendi ex inordinatione exercitus tribuitur, ibi certe nullo modo terribilis videtur.

Sancta ergo Ecclesia siue dilecta Deo anima dum contra malignos spiritus spiritualis certaminis aciem ponit, summopere necesse est, vt per charitatem semper vnita atq; constricta, & nunquam per discordiam interrupta inueniatur, quia etsi quaelibet bona habuerit, si charitas desit, per malum discordiae locus aperitur in acie, vnde ad ferendum hostis valeat intrare. Antiquus enim hostis neq; castitatem neq; abstinentiam, neq; distributionem terrenarum rerum, si sine charitate fuerint, timet, quia ipse carne non praemittitur, vt vel eius luxuria dissoluatur, vel necessitate ipsius in sumendo cibo, siue diuitiarum subsidijs acquirendis vrgeatur.

Valde autem charitatem veram, id est amorem humilem, quem sibi fideles vicissim impendunt, timet; & nimis concordiae eorum inuidet, quia hanc ipsi tenent in terra, quam ipse tenere nolens amisit in caelo.

Benè ergo dicitur, *terribilis vt castrorum acies ordinata*, quia electorum multitudinem eò maligni spiritus amplius pertimescunt, quo magis eos per charitatis concordi-

am vnitos contra se & conglobatos aspiciunt.

VERSUS IV.

Auerte oculos tuos, quia ipsi me auolare fecerunt. Capilli tui sicut grex caprarum, quae apparuerunt de Galaad.

Secunda & tertia pars hoc versu continentur. Dicit ergo. *Auerte oculos tuos à me, quia ipsi me auolare fecerunt*: Quia, inquit, aedificium tuae mentis à fundamento fraternae charitatis honestè & vtiliter surgit instar Ierusalem, id est visionis pacis, pulchritudinem suam longè ostendens, cogitatione, locutione, & opere; hoc nimirum eiusdem aedificij summum & supremum, & quasi quaedam conclusio est, vt in vno consummetur cubito, videlicet totam intentionem tuam in Dei solius amore constituendo; vnde & istud o amica adhuc abundantius mea habes ex gratia, vt aliquid de mei potentia & claritate purgatae mentis penetrare possis subtilitate. Attramen quantum coneris, quantum animi tui acumen praetendas, labor tuus frustratur, quia incomprehensibilem & in circumscriptum impossibile est aliquo ingenio vel ratione definire.

Qua de re *auerte oculos tuos à me*, hoc est noli diuinitatis meae substantiam velle perfecte cognoscere, quod nulli in hac vita conceditur, quin potius ad te ipsam conuertere, & memor esto fragilitatis hu-

manae:

Charitatis
bonum
quantum
sit.

Diabolus
charitatem
timet.

Auerrere
oculos à
sponso est
diuinitatis
eius sub-
stantiam
definere
subtiliter
cognosce-
re.

manæ: nam *oculi tui*, hoc est sensus mentis tuæ in me nimis defixi, *ipsi me auolare fecerunt*, quia quanto plus in me tenderis, tanto amplius incomprehensibilem probabis, iuxta quod scriptum est, *accedit homo ad cor altum; & exaltabitur Deus*: quanto quippe ad me accesseris altius atque subtilius substantiæ meæ proprietatem discutiendo, tanto sublimius auolo, omnem sensus tui considerationem & subtilitatem excedendo. Quapropter *auerte oculos tuos à me*, quia valde quidem perspicaces sunt sensus tui meæ gratiæ largitate in mentis contemplatione, sed me quasi auolantē præ rei profunditate, prorsus deficiunt in mei consideratione. Sed cum tanta sit gratia oculorum tuorum, quænam quoque est gratia capillorum?

Capilli, inquit, *tui sicut grex caprarum quæ apparuerunt de Galaad*: Paulo superius laus dilectæ ipsdem decantata est modis, quos ideo nunc repetit, vel ut ostendat eandem debere eam habere habitus & animi decorem & pulchritudinem in verbi Dei prædicatione, pro auditorum eruditione, quam habuit in cōtemplationis solitudine pro sui met vtilitate; vel quod commendabilior est sancta Ecclesia siue vniuersalis siue particularis in suo gemino ordine ex quo constituitur, videlicet præpositorum & subiectorum, in quibus omnis eius pul-

chritudo, decus, & honestas consideratur, ex illorum quidem vita & doctrina, ex istorum verò obedientia & disciplinæ reuerentia.

Nam quemadmodum capilli de capite nascentes capiti adhærent, ita subiecti Prælati, qui eos verbo vitæ genuerunt fide & moribus adhærent; quasi *de Galaad ascendentes*, quia dum eis docentibus aceruum testimonij, hoc est Sacræ scripturæ ferunt, vitam suam ad cœlum benè conuersando sustollunt.

Per caput præpositi, per capillos subditi in Ecclesia intelliguntur.

VERSVS V.

Dentes tui sicut grex ouium quæ ascenderunt de lauacro, omnes gemellis fœtibus, & sterilis non est in eis.

Hic quarta pars attingitur. Quid verò per *dentes* nisi Doctores intelliguntur grossitudinem literæ in subtilitatem spiritualis sensus comminuentes; ita vitæ munditia & simplicitate candidi, tanquam *lauacro sanctæ compunctionis loti*, vnde & ipsi *gemina sunt: charitate fœcundi*, siue duplici testamento instructi, & sibi subiectos eadem charitate eodemque testamento reddit fœcundos, ita instruendo ut nullus inter eos, hoc est, præpositos vel subiectos virtutum sterilitate detorpeat.

Dentes in Ecclesia Doctores quare dicantur.

Particularis vero animæ capilli de principalitate mentis quasi de

Capilli & dentes animæ sunt

E e capi-

Prou. 63.
Auolare Dei,
quale sit.

cogitationū
subtilitates,
duras scri-
pturarum
propositio-
nes infrin-
gentes.

Capite nati, sunt cogitationum sub-
tilitates in acervum diuinarum sen-
tentiarum intendentes: Porrò den-
tes eiusdem mentis tractantis & re-
tractantis vehementes cum studio
applicationes duras & fortes scri-
pturarum propositiones siue oppo-
sitiones infringentes, & plurima
earum inuolucra expedientes. In
quibus *nulla est sterilitas*, quia quan-
tò studiosius animum diutius ap-
plicant Scripturis, tantò vehemen-
tius ad amorem Dei & proximi cō-
punguntur, tantoq; plenius vtriuf-
que testamenti scientiam assequū-
tur, siue custodiētes præceptum su-
peraddunt consilium: Præceptum
quippe est aliena non rapere, con-
siliū sua tribuere.

Gemelli fœ-
tus sunt a-
mor Dei &
proximi,
scientia ve-
teris & noui
testamenti,
obseruatio
præceptorū
& consilio-
rum.

Isti nempe sunt *gemelli fœtus*, qui-
bus anima fœcundatur, amor vide-
licet Dei & proximi, scientia vete-
ris & noui testamenti, obseruatio
præcepti cum super additione con-
silij. Horum profecto intentione
& studio omnis interior sterilitas
propulsatur, vt merito in cogitatio-
ne, operatione, prædicatione, pul-
chra, suavis, & decora dilecta pronun-
tietur.

VERSUS VI.

*Sicut cortex mali punici sic gena tua,
absq; occultis tuis.*

Genæ Eccle-
siæ sunt spi-
ritualiter in
eā conuer-
santes.

SI vniuersaliter ad totam Eccle-
siam referamus, *gena* eius pos-

sunt dici, spiritualiter in eā conuer-
santes, qui dum verbis & factis
memorabilibus & imitandis ni-
tent, miraculis quoque stupendis
fulgent, quasi in facie Ecclesiæ ve-
nerabiles apparent: pulchritudo
namque genarum in rubore confi-
deratur earum. Sed si tanta est
decoris eius gloria in his quæ ap-
parent, quæ puras gloria eius erit
in his quæ nondum apparent, de
quibus scriptum est; quia *nec o-
culus vidit, nec auris audiuit, quæ
preparauit Deus diligentibus se?*

Esā. 64. 1. Cor. 21.

Genæ ergo Ecclesiæ, *cortici mali
punici* comparantur, sed occulta e-
ius quia ineffabilia, ideo & incom-
parabilia sunt.

At si specialiter ad sanctæ animæ
honestatem referamus, plerum-
que pulchritudo ipsius interior fig-
nis quibusdam exterioribus decla-
ratur: nam dum pudor virginalis
pudicitæ rubet in facie hoc foris
ostenditur, quod intus in animo
tenetur. Genæ ergo eius sunt *sicut
cortex mali punici absq; occultis eius*,
quia foris quidem ex verecundia
signum quoddam sanctitatis pro-
fert, sed quantum in occulto men-
tis eius ipsa sanctitas vigeat, illi so-
li patet, quem nihil latere po-
test. Atque hoc gena-
rum.

Genæ Spon-
sa cur malo
punico cō-
parentur,
occulta verò
eius nulli
rei.
Encomium
quintum
construit
partem.

VER-

VERSUS VII.

Sexaginta sunt Regina, & octoginta concubina, & adolescentularum non est numerus.

Sexta & septima pars præsentis describitur versu. Nam cum in præcedentibus pulchritudinem Ecclesiæ per partes in Prælatiis & subiectis, & spiritualiter conuersantibus, qui per *capillos, dentes, & genas* designati sunt, prædicasset, nunc à toto perfectum eius decorem in vnitæte fidei celebri laude prosequitur: nam cum sancta Ecclesia aliquo modo pro diuersitate meritorum diuerso videatur, tamen propter vnã eandemque fidem diuersa non inuenitur. Tres quippe qualitates conuersantium in ea considerari possunt, quia sunt in illa & perfecti, & minus perfecti, & imperfecti: perfecti quidem sunt illi, qui omnia sua reliquerunt, & Deo soli tota mente adhæserunt, minus perfecti, qui non quidem omnia sua reliquerunt, sed de his quæ habere possunt, Deo in suis membris ministrare satagunt: imperfecti, qui fide quidẽ superioribus adhærent, sed quasi in tenera adhuc conuersatione, nondum perfectè bonum discretionis sunt assecuti.

Vnde hic non inconuenienter trium numerorum summa induci-

tur? videlicet senarij, octonarij atque denarij. Denarius quippe per senarium multiplicatus, in sexagenarium surgit, octonarius verò per denarium ductus, octogenarium efficit. Senarius autem perfectus arithmetica lege dicitur, quia cum omnibus suis partibus, quæ sunt tres, duo, & vnum, altera quippe pars eius sunt tres, tertia duo, sexta vnum insimul aggregatur, in priorem summam absque aliquo augmento vel detrimento reparatur. Porro octonarius diminutus nuncupatur, quia cum eius altera pars sint quatuor quarta duo, octaua vnum, eisdem partibus aggregatis septenarius conficitur, minor scilicet summa priori quantitate. Denarius verò qui Decalogam legis insinuat, quia ex septenario & trinario constat, septiformem Spiritus Sancti gratiam, & fidem sanctæ Trinitatis significat, quæ omnia videlicet decem præceptorum obseruatio, diuinorum donorum attributio, fidei sanctæ Trinitatis confessio, qui numerus perfecti, qui imperfecti demonstrant. Ipse enim Spiritus Sanctus in donorum suorum effectis ostendit qui Deum perfectè, qui minus diligant, qui adhuc neque timorem neque amorem Dei habeant.

Duo quippe sunt quæ nos omnino Deo subiectus efficiunt, timor videlicet & amor, cuius potentia quidem & sapientia maxime timo-

Senarius numerus quare dicitur perfectus:

Octonarius numerus quare diminutus nuncupetur.

Denarius numerus quid significet.

Potentia Dei timorem, benignitatem amorem nobis ingerit.

Ec 2 rem

In Ecclesia tres sunt qualitates conuersantium, perfectorum, minus perfectorum, & imperfectorum.

rem incutiunt, cum eum quem esse scimus, & cuncta quæ voluerit punire posse, & nihil latere cognoscimus: benignitas autem eius specialiter ad amorem pertinet, ut quæ benignissimum habemus, potissimum diligamus. Ex qua etiam certum est eum vlcisci impietatem velle, quia quo plus ei placet æquitas, magis displicet iniquitas, sicut scriptum est, *dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem.*

Psal. 44.

Sexagenario numero perfectorum vita exprimitur.

Quales animæ Regine nuncupentur.

Octonario numero minus perfectorum vita denotatur.

Sexagenario ergo numero, qui per senarium, qui perfectus est, denario multiplicatum conficitur, perfectorum vita exprimitur, qui perfectè præcepta diuina non obseruarent, nisi primo timorem initialem, postea amorem filialem ipsum timorem excludentem haberent. Et talis animæ benè *Regine* nuncupantur, quia diuina cooperante gratia sciunt & possunt se per rationem & intellectum regere, quando discernunt vilitatem, gloriam, & honorem in boni executione, porro damnum, miseriam, & horrorem in mali perpetracione, ideoque bonum fortiter affectant, malum fortiter declinant.

Octogenario verò numero, qui denario per octonarium, qui diminutus dicitur, ducto completur, minus perfectorum vita denotatur, qui præcepta quidem diuina obseruant, sed non ita perfectè Deum ament, ut omnia terrena relinquere valeant. Istæ verò animæ

concupinarum nomine, designantur quia quamuis per bona opera Deo iungantur, nondum tamen ius illud legitimum adepti sunt de quo dicitur, qui adhæret Deo, vnus cum eo Spiritus efficitur: hæc est enim plenaria spiritualis dotis conscriptio, ut qui funditus renuntiant sæculo, nunquam à diuino separentur consortio. *Adolescentulum* verò *numerus non desinitur*, quia infinitus est numerus imperfectorum, qui adhuc sub primitijs fidei constituti, maiorum eruditione indigent ad concipiendum timorem Dei, per quem quandoque ad ipsius proficiant amorem.

In quibus nonnulli sunt, de quibus plerumque dubia est æstimatione, dum non omnes ad electorum sortem pertineant, iuxta vocem Dominicam quæ dicit, *multi sunt vocati, pauci verò electi.*

VERSUS VIII.

Vna est columba mea, perfecta mea: vna est matri suæ, electa genitrici suæ. Viderunt eam filie, & beatissimam prædicauerunt: Regina & concubina laudauerunt eam.

CVM verò tam diuersæ sint qualitates meritorum in Ecclesia, num ideo diuersa esse dicitur? minimè: sed sicut sequitur, *vna est colūba mea, perfecta mea; vna est matri suæ, electa genitrici suæ.* Vnde *vna* & *deli-*

1. Cor. 6.

Quæ animæ concupinarum nomine designantur.

Adolescentularum indefinitus numerus ponitur, quia imperfectorum talis est.

Matth. 22.

22.

licet propter vnā eandemque fi-
dei & sacramentorum susceptionē,
& propter vnus Dei cultum, simi-
lemque Religionis ritum; *vna est*
enim fides, sicut dicit Apostolus, *vnū*
baptisma, vnus Deus & Pater omnium,
qui super omnes & in omnibus nobis.

Ephes. 4.

Ecclesia
quare vocetur colum-
ba.

Vna est, inquit, *columba mea, perfe-*
cta mea: nam aliter non est columba
mea nisi pacis & misericordiæ fi-
gnum ferens in ore, vnitatem spiri-
tus seruet in corde, & virtutem mi-
sericordiæ exercent in opere; *miseri-*
cordia enim & veritas obuauerunt sibi,

Pf. 84.

Pf. 100.

iustitia & pax osculatae sunt: misericor-
diam quippe & iudicium semper cantare
debet, in concessā sibi à me potesta-
te ligandi atque soluendi. Neque a-

Matth. 16.

Ecclesia cur
perfecta di-
catur.

liter *perfecta mea erit*, nisi plenam
habeat sciētiam discretionis, vt sci-
at quis iustē & dignē ligandus sit si-
ue soluendus. *Vna est autem columba,*
& vna perfecta mea, quia extra illam
nō datur remissio peccatorum, ne-
que distributio donorum, ideoque
excluduntur, qui vnā, sanctam
Catholicam, & vniuersalem Eccle-
siam non confitentur. In vna enim
domo agnus comeditur, & eius
carnes extra non efferuntur, quia
nulla est Sacramentorum efficacia,
nisi in vnā, Catholicā Ecclesiā.

Mater cui
Ecclesia vna
dicitur su-
perna est
Ierusalem.

Vna est Matri suae, id est Ierusalem
supernae, quia quae hic in terris vna
est in fide & sacramentorum digni-
tate, ibi in caelis vna erit in aeternae
vitae beatitudine: vna enim est bea-
tudo sanctorum, quāuis non vno

modo eā fruatur, propter diuerforū
meritorum qualitates. *Electa genitri-*
ci suae, id est Ecclesiae antiquorum
Patrum, videlicet Patriarcharum
& Prophetarum, quorum imitata
fidem haereditauit promissionem:
nam ipsa electa est, cui exhibere-
tur illa promissio propositi Dei,
quae in primis diebus facta ad Pa-
tres in nouissimis diebus impleta
est, eadem fide eam iustificante de
praeteritis & futuris, quae Patres an-
tiquos iustificauit solummodo de
futuris. Fides enim est tam de praesentibus & futuris, quam de praeteritis, licet abusuē & non propriē dicatur fides de praesentibus: cum enim Apostolus fidem definiens dicit, *fides est substantia sperandarum rerum, argumentum non apparentium*, profecto liquet, quia fides illarum rerum est argumentum, quae apparere non possunt, quae enim sunt apparentia fidem non habent sed agnitionem.

Genitrix cui
Ecclesia di-
citur electa,
antiquorum
Patrum Ec-
clesia est.

Hebr. II.

Sed quia agimus de *Canticis Can-
ticorum*, num aliquid ad ea atti-
net duorum numerorum supra
positorum sexagenarij scilicet & o-
ctogenarij musicae speculatio? non
sanē extra rem videtur esse, si vbi de
canticis agitur, modos canendi in-
terdum speculemur. Etenim cum
tota animae corporisque nostri
compago musicā coaptatione con-
iuncta sit, perspicuum est & exem-
plis probatum, ex autoritate di-
uinā & humanae scripturae ad com-
ponendos

Ee 3

ponendos

Sicut Musica valet ad componendos commouendos, siue pacandos animos, ita & confideratio modi quo hoc Canticum Canticorum decurrit.

ponendos, vel ad commouendos, siue ad pacandos animos multum valuisse vim musicæ harmoniæ. Nunquid & in hoc *cantico canticorum*, quod totum intendit ad amorem cœlestis sponsi animos accendere, non debet valere ad compositionem vel commotionem animæ, aliqua speculatio musicæ consonantiæ? Certe & in hoc loco non modicum suffragari poterit, imperfectioni *Concubinarum & Adolescentularum*, quatenus incitentur aliquo modo ad assequendam perfectionem, quam eas nondum constat habere.

Sed quia omnis concinna dispositio numerorum proportionibus assignatur, vidēdū q̄ cōsonantia in horū duorū numerorū, hoc est sexagenarij & octogenarij proportionalitate consistat. Est ergo octogenarij ad sexagenarium habitudo *επιτριτα* siue sesqui tertia, quia octogenarius totum in se habet sexagenarium, & eius tertiam partem, id est viginti, quæ proportio in musicā *διάρτεσσερον* consonat: dicitur autem *διάρτεσσερον* de quatuor, eo quod quatuor vocibus resonet, constans duobus tonis & semitono.

Huius Symphonix consideratio per proportionem numeri octogenarij & sexagenario quomodo

Si quæritur quid ad rem hoc in loco per istorum numerorum proportionem huius symphonix consideratio? respondemus satis competentem in huiusmodi consideratione esse rationem, quia tota vniuersalis Ecclesia per quatuor mun-

di partes diffusa, quæ vt dictum est, hoc loco etiam rem faciat. tribus qualitibus in eâ cōuersantium, hoc est perfectorum, minus perfectorum, imperfectorum distinguitur, per fidem & Sacramenta noui testamenti, quod quatuor Euangeliorum perfectione institutum est, omnem suæ salutis summam consequitur, vt sit quasi quidam suauius concentus *διάρτεσσερον* symphonix Euangelistarum consonantia quatuor libris velut quatuor constans vocibus quibus omnium Christianorum animus ad sacræ religionis commouetur & componitur cultus.

Viderunt eam filie Syon, & beatissimam predicauerunt, regina & concubine laudauerunt eam: Talem, inquit, Ecclesiam, vt dictum est, meritorem qualitate distantem, sed fidei & Sacramentorum vnitatem similem, *viderunt filie Syon*; hoc est animæ mentis speculatione non carnali visione intendentes & compensantes totius Ecclesiæ pulchritudinem & honestatem, in spiritualium dignitatum excellentiâ & virtutum gratiâ, ipsius quoque pulchritudinis necessariam vtilitatem, dum in eâ consistant & temporalium largior & salubrior concessio, & æternorum incomparabilis & nunquam terminabilis attributio: Proinde *eam beatissimam predicauerunt*, quia nihil beatius quam Deum semper habere, hic temporaliter eo in suis donis vtendo, ibi æternaliter fruendo.

Regina

Quæ per Re-
ginas signi-
ficantur Ec-
clesiam lau-
dantes.

Regina quoque & concubina lauda-
uerunt eam, quia sanctis animabus,
quæ sciunt ratione sensus tuos inte-
riores & exteriores regere, valde
placet ista sanctæ Ecclesiæ honestas
& honestatis utilitas, multumque
laudant, hoc est approbant opera-
tionum eius spiritualia insignia, &
rerum Sacramentalium pia suffra-
gia.

VERSUS IX.

Quæ est ista que progreditur quasi
aurora consurgens, pulchra vt luna, ele-
cta vt sol, terribilis vt castrorum acies or-
dinata?

Vnde & istæ filia Sio, siue ipsa di-
lectus, hanc eius pulchritudinē
prædicantes, non interrogatiuè
quasi ignorantes, sed affirmatiuè
quasi demirantes, quam benè qui-
dem agnoscunt, tali præconio, qua-
si octaua attollunt voce, & di-
cunt.

Quæ est ista, que progreditur quasi
aurora consurgens, pulchra vt luna, electa
vt sol, terribilis vt actiorum acies ordina-
ta? Non transeuntè sed diligentèr
hic insipientibus in huiusmodi
laudis modulo offertur prælibatæ
symphonix, quam *diarctos* *ep.* dixi-
mus, non contemnenda modula-
tio, quæ subinnuitur fidei, spei, cha-
ritatis, & Sacramentorum confir-
matio, & per quatuor partes mun-
di Euangelij prædicatio, quatuor

quoque virtutum principalium vti-
lis & necessaria asssecutio. Cure-
nim hic non attendatur quasi
quatuor vocum distinctio, re-
rum diuersarum quatuor com-
paratio, videlicet *aurora progressio*, *lu-
na pulchritudo*, *solis electio*, *acies ordina-
ta fortitudo*. Nam quid amplius est
in decore totius Ecclesiæ? Denique
si desint fides, spes, charitas, & Sa-
cramenta, si non recipitur Euange-
lij prædicatio, si non adsint quatu-
or virtutum fundamenta, de qui-
bus omnium aliarum virtutum sur-
gunt ædificia, quæ erit Ecclesiæ,
siue cuiusque sanctæ animæ pul-
chritudo?

Pulchritudo
Ecclesiæ
consistit in
quatuor.

Sed videndum quid insinuent
istæ similitudines rerum, qualiter
comperant ad supradicta, videlicet
fidem, spem, charitatem & Sacra-
menta. *Aurora* initium est diei, por-
rò fides initium est sanctitatis & re-
ligionis veluti cuiusdem diei, quia
nomine diei & luminis sanctitas ac-
cipitur, sicut & nomine noctis ac
tenebrarum peccatum. Ecclesia
ergò siue quælibet sancta anima
quasi *aurora* progreditur, quia diui-
na vocante gratia primò ad fidem
venit, & per eandem gratiam
quotidie eiusdem fidei incremen-
ta capit. *Luna* verò à sole semper
lumen accipit, atque in alia parte
hemispherij contra solem posita
plenum sui orbis lumen terris in-
fundit; sed cum deficere incipit,
ad solem reuertitur, vt iterum ab
eo reaccendatur, demumque sui
luminis;

Ecclesia
quare affi-
miletur au-
rora.

luminis plenitudine mundo suffragetur. Vnde autem sancta Ecclesia, siue sancta quælibet anima lumen scientiæ, lumen quoque sanctitatis & iustitiæ, & sanctæ spei accipit, nisi ab illo vero sole iustitiæ Domino Iesu Christo, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum? Sed quia valde differt pulchritudo eius ab illius pulchritudine, à quo accipit vt pulchra sit, non absolute pulchra, sed per comparisonem pulchra dicitur vt luna: nam quemadmodum luna soli comparata, siue cum sole lucens non lucet; quicquid tamen luminis habet à sole habet, ita & sancti sancto sanctorum comparati sancti non sunt quicquid tamen sanctitatis habent, ab ipso habent. Quid autem est Ecclesia nisi sanctorum collectio? cumque à diuinâ cõtèplatione causâ fraternæ dilectionis, vel obiectu propriæ fragilitatis plerumque recedentes à lumine subtilis intelligentiæ paululum defecerunt, se ad se quandoque recolligentes, ad illum totâ mente recurrunt, de quo scriptum est, *accedite ad eum & illuminamini, vt illum quasi per quoddam mentis oppositum respicientes, suam qualemcunque plenitudinem recipiant ab eo, de qua dicitur, & de plenitudine eius omnes nos accepimus.*

Ioh. I.

Ecclesia cur
dicatur pul-
chra vt luna.

Psal. 33.

Ioh. I.

nis plena, vt merito in eis, Ecclesia pulchra dicatur vt luna?

Sed cum fides sit quasi aurora progrediens, hoc est primum religionis & sanctitatis suæ lumen effundens, per fidem utique ad spem acceditur, quia quod credimus, quandoque nos adepturos speramus. Vnde Apostolus, *accessum, inquit, habemus per fidem in gratiam istam in qua stamus, & gloriam in spe gloriæ filiorum Dei: ac si alijs verbis dicat; per fidem quæ est principium, & quasi quidam introitus totius boni operis, quemadmodum aurora diei accedimus & proficimus in gratiam pleni luminis, id est sanctitatis, iuxta modum quem ipsa nobis gratia concesserit, in cuius luminis gratia stamus, hoc est perseueramus, quia spem habemus per hanc associari futuræ gloriæ filiorum Dei: statimque subinfert, non autem solum, subauditur in hac spe gloriamur, sed & gloriamur, in tribulationibus, scientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio verò spem, spes autem non confundit. Et vt ostenderet causam efficientem huius spei certitudinem, subdit, quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per sanctum qui datus est nobis. Hæc est enim anchora totius bonæ intentionis & operationis, quia vt idem dicit Apostolus *charitas nunquam excidet.**

Rom. 5.

Ibidem.

Ibidem.

1. Cor. 13.

Hoc

Ecclesia
quare di-
carur electa
vt sol.

Hoc est autem quod sequitur, *electa vt sol*, videlicet propter charitatem, quia sicut sol omnibus astris clarior est, ita charitas omnibus virtutibus excellentior est, quamuis secundum diuinitatem prorsus incomparabilis. Sancta vero Ecclesia in his qui perfecta charitate ardēt & operatione lucent *electa vt sol* dicitur, *quia cum stella ab stellâ dis-*

1. Cor. 15.

ferat in claritate, ea pars sanctorum soli comparatur, quæ cæteris sanctitate clarior inuenitur: Nempè in his qui ad huc vides & teneri sunt in fide & opere, *quasi aurora progreditur*, in illis verò qui processu conuersationis iam aliquantulum profecerunt, *pulchra vt luna* dicitur,

1. Ioh. 4.

porrò in illis qui perfecti sunt, & per charitatem *quæ perfecta foras mittit timorem*, in summorum spirituum, qui seraphin, id est, arden-tes nuncupantur, transeuntes, vero soli vicinuis coniunguntur, rectè *electa vt sol* memoratur, siue *electa vt sol*, id est, prædestinata in adoptionem, vt ipsa hoc sit per gratiam, quod ille verus sol est per naturam, *qui dedit potestatem filios Dei fieri his qui credunt in nomine eius.*

Ioh. 1.

Quid verò ad Sacramenta pertinet dicet aliquis quartum hoc membrum quasi quarta vox præscriptæ *διὰ τὸ σερῶν* symphonix, *terribilis vt castrorum acies ordinata*? Plane inquam factis pertinet & hoc ex ipsorum Sacramentorum effectis constat,

nam quid terribilius est hostibus animæ, hoc est malignis spiritibus, quam virtutes Sacramentorum, quibus eorum virtus debilitatur, omnisq; potestas & audacia fugatur?

Vbi enim quodcunq; sacramentum ita peragitur, vt res quoq; sacramenti adesse possit, hoc est in pace & vnitate Ecclesix, extra quam non est locus salutarium Sacramentorum, ibi profecto valde *terribilis* & importabilis est ipsis malis spiritibus eiusdem Sacramenti effectus, siue hoc sit in baptisate, siue in Dominico corpore, siue in ordinum distributione, siue in quarumcunq; rerum ordinatione, quæ Ecclesiasticis peraguntur institutis; hoc enim insinuare videtur cõparatio ista, quâ dicitur *terribilis vt castrorum acies ordinata*: quia sicut benè vnita acies, & ordinatim constipata nullam sui irruptionem patitur, ita Ecclesia vnitatis Sacramento colligata nulla malignorum spirituum incur- sione dissipatur. Hæretici verò qui se ab hac vnitate præciderunt, quia in hac acie non continentur, foris positi nullas ipsorum spirituum aduersitates repellere valent, quandoquidem Sacramenta Ecclesix quæ videntur habere, non habent in re, sed tantum in specie. Ipsa tamen Sacramenta rectè ab eis celebrata, si fideles accipiunt,

Ecclesia
quibus &
propter
quæ dica-
tur terribi-
lis vt ca-
strorum a-
cies ordi-
nata.

Sacramen-
ta ab Hære-
ticis col-
lata præter
sacramen-
tum etiam
rem Sacra-
menti fide-
libus tri-
buunt.

Ff & fa-

& Sacramentum & rem Sacramēti, hoc est virtutem interiorum operārem accipiunt: dum ipsi Hæretici Sacramentum quidem non autem rem Sacramenti sumere comprobentur, ideoque illorum collectio non est terribilis vt castrorum acies ordinata, quia quantum ad eos nō hoc operantur Sacramenta, quæ nullæ eis conferunt remedia.

VERSUS X.

Descendi in hortum nucum, vt viderem poma conuallium, & inspicerem si floruissent vineæ, & germinassent mala punica.

Postquam dilectus pulchritudinem dilectæ sanctæ videlicet Ecclesiæ, gratiosa prosecutus est laude, cuius tamen eadem laus ex ipso est, qui sua gratia illam sibi exhibuit, non habentem maculam aut rugam, ostendit in sequentibus, propter incredulitatem Iudaici populi istam promeruisse donum & meritum fidei, sicut dicit Apostolus, *illorum delicto salus gentibus, & delictum eorum diuitia mundi, & diminutio illorum diuitia gentium.* Qui enim istam admiratiuo modo extulit, eodem modo illam deprimat, quia ista credente & verbum Dei suscipiente, illa neque credere neque ipsum verbum suscipere voluit: vnde scriptum est de ea in Euangelio, *Marc. 6. & mirabatur, haud dubium quin Iesus, super incredulitate illorum.* Di-

cit ergo, *descendi in hortum nucum,* quid fuit eius descendere nisi de diuinitatis suæ celsitudine in mundum istum nascendo venire, deinde omnia humanitatis infirma tollerare? nonne hæc omnia suo ordine completa quidam descensus fuerunt? vbi autem descensus isti celebrati sunt? nonne in Iudæa? Denique ipse Dominus dicit, *non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israel,* hoc est enim quod hic dicit, *descendi in hortum nucum;* Hortus enim nucum non inconuenienter dici potest gens Iudæorum: sicut enim in nuce sub cortice & testâ nucleus tegitur, ita apud Iudæos spiritualis intelligentiæ dulcedo sub duritia literalis superficiæ absconditur. Illa ergo gens *hortus nucum* dicitur, quia quamuis propter legalium vtilitatem præceptorum & obseruationum, quæ suo tempore florebant, suisque obseruatoribus vsque ad tempus gratiæ proderant, *hortus* dicatur, omnia tamen futura Ecclesiæ Sacramenta in eo sub figura, quasi sub nucis cortice latebant. In hunc itaque hortum Dominus descendit, quia imprimis Iudaico populo suæ carnis præsentiam prædicando & miracula faciendo exhibuit.

Quare autem in hunc hortum descendit? vt viderem, inquit, *poma conuallium,* hoc est, vt cognoscerem, vtrum aliqua fructum fidei & iustitiæ fecissent, atque ratione ostendente intelligerent, quod ex ope-

Descensus dilecti in hortum nucum fuit natiuitas eius in Iudæa.

Matt. 15.

Iudæa cur hortus nucum dicatur.

Quid per poma conuallium accipiendū.

Videre vel
cognoscere
Dei quale
sit.

operibus legis iustificari non possunt, sed ex fide quam proposui credentibus per gratiam noui testamenti. Dico autem ut cognoscerem, non quod hoc vel aliud quid in præscientia mea ab æterno non habuerim, qui vbique sum, & cui omnia præterita & futura semper præsentia sunt, sed humano more loquens, eorum opera mundo ostenderem vtrum sequenda essent an non. Cur verò dico *conuallium*? propter humilitatem literæ quam carnaliter exequuntur, siue propter vmbra legis qua circumdatur, ne veritatis suæ luce illustrentur.

Et inspicere si floruisent vineæ, hoc est si saltem aliquem saporem spiritualis intelligentiæ concepissent, ut aliquo initio boni operis fidei se applicuissent: vineæ enim dicuntur domus Israel, quæ per tribus duodecim distinctæ sunt; quæ cum vineæ dicantur, propter distinctionem tribuum, vna tamen dicuntur vinea, propter vnam legis obseruantiam; sicut cum multæ nunc dicantur Ecclesiæ propter diuersitatem locorum, vna tamen dicitur Ecclesia propter vnitatem fidei. Quod verò vniuersitas illius populi vinea Domini dicatur. Propheta testatur, vinea, inquit, Domini domus Israel est; de qua dicit & Psal. 79. *mitta, vineam de Aegypto transtulisti, sed cum expectarem ut hac vinea floreret & vnam faceret, fecit labruscas:* nam postquam gentes credi-

derunt, ipsi in incredulitate permanserunt.

Descendi etiam ut inspicerem si germinassent mala punica, hoc est, ut non tantum in me crederent, sed etiam pro me patendi voluntatem haberent: at illi neque credere, neque aliquid propter me pati voluerunt, quin imò me eis prædicantem, & viam salutis ostendentem occiderunt.

Alio quoque modo per similitudinem *nucis* hanc particulam præsentis cantici exponere non videtur onerosum, quatenus Lector eligat, quod in his melius & rectius pensat. Hortum *nucum* vniuersitatem generis humani accipere non videtur absurdum: in nuce enim tria considerantur, cortex, testa, & nucleus: in humano autem genere constat homo carne, osse, & anima; carnis namque materies est quasi cortex, virtus verò ossea est quasi testa, porro animæ dulcedo est quasi nucleus: Et sicut nucleus cortice & testa tegitur, ita anima carne & ossibus vestitur. Vnde his tribus hominum constare Iob considerans dicit, *pelle & carne vestisti me, ossibus & nervis compegisti me.* Et ut tertium quod duo illa viuificat: & vegetat, hoc est animam ostenderet, subdit, *vitam & misericordiam tribuisti mihi.* In hortum ergo *nucum* Christus descendit, quando humanam naturam in hunc mundum veniendo suscepit.

Et quare? ut videret pomum *conuallium*,

Ff 2

hoc

Per germinationem malorum puniceo patiendi pro Christo voluntas accipitur.

Per hortum nucum quoque humani generis vniuersitas significari potest.

Iob 10.

Ibid.

Vineæ dicuntur domus Israel propter distinctionem tribuum, vna vinea propter vnam legis obseruantiam.

Esa. 5.

Psal. 79.

Esa. 5.

Quomodo hoc est, ut visitaret humiles fructum iustitiæ habentes, eosq; sibi eligeret, videre quippe eius eligere est, quatenus humiles veniens, insinuaret se humiles & obediens suscipere, sicut scriptum est, & humiles spiritu saluabit. Descendit quoq; ut inspiceret si floruisent vineæ, & germinassent mala punica, hoc est, si fidelium Ecclesiæ rectè viuendi siue docendi studium inchoassent, & vsq; ad mortem in eius dilectione perseuerare contenderent, quatenus suum eis adiutorium impendendo ipse & inspirator & cooperator existeret, quemadmodum eis promittens dicit, *ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi.*

Matt. 28.

Conuail- dum, & v- trum ger- minassent mala pu- nica & flo- ruissent vi- nea.

Argumen- tū Iudæo- rum quo contendūt probare nouam le- gem non fuisse ne- cessariam.

VERSVS XI.

**Nesciui: anima mea conturbauit me, propter quadrigas Ammadab.*

CAusam ignorantia ex cæcitate suæ præ tendit populus Iudæo- rum, quod postquam lex data fue- rat, quæ eos iustificaret & saluaret, & hanc Deus multis signis, & mag- nis sanctorum Patrum authoritati- bus confirmasset, impossibile foret hanc aliqua nouitate euacuari cum Deus sit incommutabilis, nec hu- mano more aliquid in vno tem- pore dicat, præcipiat, & instituat, quod alio tempore prohi- beat & destruat. Si enim, in- quiunt, hoc in futuro displicet

quod nunc placet, mutabilis est, quod absurdissimum est dicere, nec aliqua ratione potest constare, Deum mutabilē esse. Si autem ipse incommutabilis est, verba quoq; eius atq; præcepta incommutabilia sunt: sed quia ipse est omnino in- commutabilis, quicquid dixit vel constituit, fixum & incommutabi- le esse necesse est: nullam ergo le- gem secundam & nouam posuit, ut primam & antiquam destrue- ret.

Quibus respondetur, conceden- dum esse quid proposuerint, videli- cet Deum incommutabilem esse, vnde in noua lege nihil constituisse quod priori derogarit, quin potius eandem esse legem nouam & anti- quam, sed illam in litera, hanc in spiritu; illam in figura, istam in ve- ritate. Quod ita esse, olim in visio- ne Ezechieli Prophetæ præmon- stratum est, vbi *rota in medio rotæ* vi- sa esse memoratur. Rota quippe in medio rotæ, est testamentum no- uum inter testamentum vetus, quia quod vetus testamentum designauit, hoc nouum exhibuit: Nihil ergo Deus incommutabilis in hoc mutauit, qui alterum alte- ro ita supposuit, ut vnum esset signi- ficans, aliud significatum.

Hoc ergo primo populus iste *ne- sciret*, quia significans legit, sed sig- nificatum non intellexit: post- quam verò diuina visitatus gratia cœpit agnoscere & credere literam esse occidentem, spiritum verò viuifi-

Refellitur argumen- tum Iudai- ci populi, & ostendi- tur legem nouam non fuisse superflu- am sed ne- cessariam.

Ezech.

Ignorantia populi Iu- daici qualis fuerit.

viuificantem, pœnitens erroris sui expauit dicēs: *nesciui anima mea turbauit me propter quadrigas Aminadab.* ac si diceret, ideo credere non potui, quia gratiā Euangelij minime adhuc intellexi; nam *turbauit me anima meā*, quia mirabar quidnā esset, quod quatuor libros Euangeliorum, nunc deberem recipere; qui prius quinque libros Moyſi receperam, quasi hæc mutatio in Deū caderet, vt ei hoc modo non placeret, quod prius placuerat, qui nouā conderet legem vetere translata. At postquam mirabilem Dei prouidentiam intellexi, qui me per carnalia ad spiritualia erudiebat, vt nō prius spirituale, sed quod animale, deinde quod spirituale, facilius & veracius comprehenderem, deposita omni dubietate veritatem quā prius impugnabam, postea defendebam, non tantum ipsam veritatē credendo & docendo, sed etiam pro ea moriendo.

Cur autem dico *quadrigam Aminadab*? nimirum propter quatuor libros Euangelij, in quibus prædicantur quatuor Sacramenta eiusdem *Aminadab*, qui interpretatur spontaneus populi mei. Quis est autem iste *Aminadab*, nisi Christus qui sponte posuit animam suam, vt me sibi faceret populum spontaneum Deo quē acceptabilem? quæ porro eius sunt quatuor Sacramenta nisi incarnatio, passio, resurrectio, & ascensio illius? *Quadriga ergo Aminadab huius*, liber est quatuor

Euangeliorum, continens & conferens quatuor prædictorum Sacramentorum cognitionem, aurgante Spiritu sancto, cuius inspiratione compositæ & ordinatæ sunt huiusmodi quadrigæ.

Auriga
quadrigæ
Aminadab
spiritus
sanctus est.

Cum quē eundem populum qui ex circumcisione crediderat, terrā ignorantia caligine ad se reuertentem benignus Pater susciperet, quasi consolatoria & exhortatoria voce ei occurrens, ad pœnitentiam prouocat dicens, *reuertere, reuertere Sunamitis, &c.*

VERSVS XII.

Reuertere, reuertere Sunamitis: reuertere, reuertere, vt intueamur te.

ECce, inquit, occurrit sibi vox quadrigæ meæ, quæ resonat causam & ordinem, atque necessariam vtilitatem Sacramentorum meorum, videlicet natiuitatis, passionis, resurrectionis, & ascensionis meæ, quam vocem quidem prius ignorans, neque audire neque recipere voluisti, sed nunc *ô Sunamitis*, id est, captiua, quæ adhuc captiua teneris, eo quod nondum per baptismi ablutionem, corporis quē & sanguinis mei participationem, originalis siue actualis peccati nexus deposuisti, *reuertere*, quia spem habes veniæ. Recessisti enim à me per incredulitatem, & per ingratitude oblitus beneficiorum, quæ erga te operatus fui, quando te de Ægyptiâ seruitute liberaui, quando te

Vox quadrigæ Evangelicæ quid resonet.

Per quadrigam Aminadab quatuor figurantur Euangelia.

Aminadab interpretatur spontaneus populi mei, & significat Christum.

cœlesti pane pavi, quando tibi legem meam dedi, & præ omnibus gentibus te mihi in populum peculiarem elegi. Sed nunc *reuertere*, ad me per vocem quadrigæ meæ, per quatuor Evangelia quasi per quatuor rotas ad te clamantis, & te ad pœnitentiam quater adhortantis *reuertere, reuertere, reuertere, reuertere*. Reuertere per fidem, reuerte-re per operationem, reuertere per rectam intentionem, reuertere per dilectionem: primo namq; debes credere, deinde operari, *quia fides sine operibus otiosa est*; porro operatio tua debet ex bona intentione procedere ea, videlicet vt fides per dilectionem operetur; nam operatio tua si non est ex dilectione diuinâ vanæ gloriæ subiacet, atq; ideo mercede caret, quia meritum sanctitatis non habet.

Reuertere autem vt intueamur te, hoc est, vt decorem animæ tuæ quem per fidem accepisti, approbemus, & alij te sequendam pro exemplo ponamus: hæc est enim tua laudabilis pulchritudo quæ placet oculis nostris, vt errore deposito veritatem sequaris, & quæ per errorem & umbram legis doformis & obscura videbatur, per reuersionem, per veritatem & lucem Evangelij formosa & clara conspiciatur. Quam diu enim sub umbra latebas, despicabilis eras, postquam verò ad veritatis lucem existi con-

spicabilis apparuisti, & tunc *concupuit rex decorem tuum*, ille videlicet rex cœlestis qui te sibi fecit sponsam per spiritus sancti gratiam, postquam ad eum reuerfa es, fide, operatione, recta intentione, dilectione; Hæc quidem dicta sunt specialiter, quantum ad illum antiquum Dei populum, qui *Aminadab nostri quadrigam*, quanto minus primo intellexit, tanto amplius postquam intellexit venerata suscepit.

Vt autem ad moralitatem reuertantur, potest non inutiliter referri ad humani generis vniuersitatem huius quadrigæ significatio, ita vt de toto duas constituamus partes, quarum vni eam demus quadrigam, cuius auriga sit Deus; alteri vero eam, cuius auriga sit Diabolus. Homo namq; constans, ex quatuor elementis, & quatuor humoribus, quatuor quoq; ætatum incrementis, quasi quandam materialem videtur habere quadrigam ex parte corporis, porro ex parte animæ dum constat quatuor affectionibus, quatuor etiam virtutibus quibus ad bonum ducitur, ipsius animæ vis & profectus videtur spirituales habere quadrigam.

Videamus ergò primo quantum læcunque animo occurrerint per quaternarium dispositas in homine secundum corpus complexionem, deinde secundum animam etiam quadriformiter designatas affectionum qualitates, vt ex his, sicut diximus

Cur quater dicatur reuertere.

Iacobi. 2.

Pf. 44.

Iuxta moralitatem homo aliâ habet quadrigam ex parte corporis, & aliam ex parte animæ; prioris auriga est Deus, posterioris Diabolus.

Matth. 6.

mus, duas constituamus quadriga materialem scilicet & affectualem, quæ utræque ad duos respicientes quadrigas Christum videlicet & Diabolum alteri eorum subijciantur, dum non possint duobus seruire Dominis; & aut per Dei gratiam spiritualis rectè ac feliciter currens dicatur quadriga Christi, aut per privationem eiusdem gratiæ carnalis peruersè ac infeliciter currens dicatur quadriga Diaboli.

Homo quatuor constat elementis.

Quatuor itaque ut diximus, sunt elementa, quibus constat homo, ignis, aer, aqua, terra; quæ quatuor intermiscentur qualitatibus, videlicet calore, frigiditate, humiditate, siccitate. Ignis quippe calidus est & siccus, aer calidus & humidus, aqua frigida & humida, terra frigida & sicca: ipse autem homo his quatuor constans elementis, elementorumque qualitatibus, dum habet calorem ex igne, spiritum ex aere, sanguinem ex aqua, carnem ex terra, in quatuor temporibus quatuor permutatur humoribus per quatuor ætatum incrementa.

Ver pueritiam præterendit.

Ver quippe qui est quasi primus flos & principium anni, tunc enim terra florere incipit & germinare, & est calidus & humidus, pueritiam præterendit quæ est calida & humida, quia in puero sanguis est calidus & humidus; Æstas vero quæ est calida & sicca adolescentiam ostendit, quæ

Æstas adolescentiam ostendit.

est calida & sicca, colera habens rubea, quæ abundant in adolescentibus sicca & calida. Porro autumnus qui est frigidus & siccus iuuentutem denuntiat, quæ est frigida & sicca, habens melancholica, id est colera nigra, quæ sunt in iuuenibus frigida & sicca. Hyems autem quæ est frigida & humida senectutem insinuat, quæ est frigida & humida habens flegma, quod in senibus abundat frigidum & humidum.

Autumnus iuuentutem denuntiat.

Hyems senectutem insinuat.

Huiusmodi nempe complexionones quando in homine benè & ordinatè vigent, hominem sanum ostendunt, quando verò inordinatè vagantur, hominem perturbant & infirmum efficiunt. Sed quia hæc quadriformis constitutio materialiter in corpore hominis est, ex qua trahitur ipse homo ad amorè carnis & mundi huius desideria, quæ contraxit ex traduce peccati originalis, nascuntur quoque ex hac materiali constitutione quatuor affectuales qualitates, quæ principaliter vim & naturam trahunt ex quatuor membris intrinsecis, videlicet felle, splene, iecore & corde. Denique homo habet ex felle ut sit irascibilis, ex splene ut sit risibilis, ex iecore ut sit concupiscibilis, ex corde ut sit rationalis: porro ex ipso corde siue mente seu animo procedunt quasi quedam quatuor conceptiones, quæ omnè præcedunt actionū videlicet cogitatio, intentio, voluntas, deliberatio.

Signa hominis sani & infirmi.

Ex felle homo habet quod sit irascibilis, ex splene risibilis, ex iecore concupiscibilis, ex corde rationalis.

Nam

Nam aliquid acturi prius cogitamus, deinde intendimus quare, & qualiter id faciamus, post in voluntate faciendum disponimus, postremò perficere deliberamus. At verò ipsa vis rationis quadrifariam diffunditur, quia habet ingenium, memoriam, intellectum, discretionem: habet quippe per ingenium ignota & abscondita quærendo & inuestigando inuenire, per memoriam inuenta retinere, per intellectum retenta prudenter, vtiliter, & honestè disponere, per discretionem benè disposita modestè locis sibi competentibus assignare.

Vis rationis quadrifariam diffunditur.

Anima rationalis quatuor habet sibi insitas affectiones.

Quatuor quoque affectiones habet sibi insitas ipsa anima rationalis, hoc est timorem, spem, gaudium, atque tristitiam, de quibus dicit Poeta.

...Hi metuunt, cupiunt, gaudentq;
dolentq;.

Et Philosophia cuidam suo alumno quem ab istarum passionum affectionibus releuare cupiebat, dicit

Gaudia pelle,
Pelle timorem,
Spemq; fugato,
Nec dolor adsit.

Quæ affectiones pl^{us} vel minus dominantur in his qui de Physica tractant.

Et hæc quidem affectiones ab eis qui de Physica tractant, dicuntur secundum complexionem materialium qualitatuum, qua supraposuiimus, in quibusdam magis, in quibusdam minus dominari, sed præest omnibus his animus ratione vigens, qui ea cum

se inordinatè ingerunt, componat, & ad aliquem modum honestatis vel vtilitatis spiritu regente diuino deflectat. Ad huiusmodi verò studium vel disciplinam, necessario adhibendæ, & à Deo flagitandæ sunt quatuor virtutes principales, hoc est, prudentia, fortitudo, iustitia, temperantia, quæ quia in omni spiritualis ædificij structura, quasi quidam angulares ponuntur lapides quibus ceteræ virtutes includuntur & retinentur, maiora in eis diuinæ gratiæ dona considerantur.

Quatuor virtutes Cardinales Physicis necessariæ.

Quia ergo duas constituimus quadrigas, materialem scilicet & affectualem, ponamus quoque quasi duos vtrique præsidentes Spiritum & carnem, aurigantes verò Deum & diabolum: nam illa affectualis tantum plus vel minus mouetur ad rationem & honestatem, quantum plus minusve impellitur ab illa materiali per carnis curam ad temporalis vitæ amorem; & quantum vtrique præsidens superior fuerit vel inferior, spiritus scilicet & caro, quæ duo semper sibi inuicem aduersantur, quia caro concupiscit aduersus spiritum, spiritus autè aduersus carnem. Etenim idcirco vtrique præsidere dicimus spiritum & carnem, quia sunt in eis quædam partes, quæ de carne tendunt ad spiritum, vel de spiritu labuntur ad carnem.

Materialis quadrigæ præsidens est caro, affectualis Spiritus.

Gal. 5.

Namque in illa materiali quadriga plerumque aliqui qui naturali

Quomodo
caro concupiscat
aduersus
spiritum,
& spiritus
aduersus
carnem.

rali carnis calore & humore incitantur, tanta per Dei gratiam spiritus fortitudine decertant, vt omnem illum naturalem carnis impetum, per ignem diuini amoris & impetu spiritus frangunt, & funditus quandoq; excoquant, atq; ita ad Deum incalescant, vt ad sæculum omnino frigidi remaneant. Econtrà aliqui frigidæ naturæ sicut ad omnem actionem extrinsecus tepidi sunt, ita quoq; intrinsecus in Dei amore frigent, ideoq; ad nullum opus bonum laborando student. In illa quoq; affectuali quadriga sunt qui irascuntur pro temporali incommodo, sunt & qui irascuntur pro iustitia; sunt quoq; qui concupiscunt bona, sunt qui concupiscunt mala; sunt qui rident & gaudent propter huius vitæ miseram prosperitatem, sunt etiam qui rident & gaudent in aduersitatibus propter spem & securitatem futuræ beatitudinis; sunt etiam qui bono rationis benè vtuntur, & rectè sapiunt & agunt, sunt qui malè vtuntur & peruersè sapiunt & agunt. Sūt nihilominus aliqui qui ingenio naturali ad bonum vtuntur, sunt qui ad malū; sunt qui bonū rectè, sunt qui malè intelligūt; sunt qui rectè offerunt, sed nō rectè diuidunt, hoc est discernunt, & sunt qui & rectè offerunt, & rectè diuidunt, hoc est discernunt; sicut è contra quidam neque rectè offerunt, neq; rectè diuidunt, hoc est discernunt.

Vnde ambabus quadrigis

istis quatuor cohærent species quæ vtrasq; in plenos proprii studij deducunt motus videlicet suggestio, delectatio, consensus, consuetudo. Deducitur quippe animus cuiusq; siue ad bonum siue ad malum, istis quatuor modis, ad bonum quidem suggestione spiritus sancti, sicut de eo dicitur, *ipse enim suggeret vobis omnia quæcumq;* *Ioh. 14.* *dixero vobis: delectatione animæ consensu spiritus, & consuetudine boni ipsius: ad malum verò suggestione Diaboli, delectatione carnis, consensu spiritus, consuetudine mali ipsius.*

In medio ergò istarum quadrigarum, quæ ex materia carnis & affectu mentis formantur, quatuor virtutes principales, quas supra posuimus, scilicet prudentia, fortitudo, iustitia, temperantia, constituantur necesse est, vt ex earum quadam quasi circumpositione tota concretio introitus positi corporis regatur, & ad aliquem modum rationabilis formæ componatur. Nam sicut quidam dicit, *virtus est medium vitiorum & vtrinq; reductum,* hoc est ab vtraq; parte remotum: verbi gratia hebetem esse, vel malè callidum vitiosum est, sed horum in medio vitiorum, scilicet hebetudinis & malè calliditatis prudentiæ virtus constituitur, cuius modamine ista inæqualitas corrigatur: Fortitudo quoque inter timiditatem & audaciam ponitur, vt hoc sit verè fortem esse,

Quadriga
Dei & Diaboli
quatuor
mouetur
speciebus.

Ioh. 14.

Definitio
virtutis
quæ sit.

Gg

qui

qui ne timidus in bono, nec audax in malo inuenitur. Similiter & in cæteris videri potest virtutibus, ex quarum consideratione iuxta se positarum intelligitur qualitas vitiorum.

Quid quadrigam diaboli, & Dei constituat,

Ex tota ergo materia huiusmodi carnali scilicet & spirituali quadrigam distincta, vnum quoddam fit materiatum, quod in se quasi geminam præfert quadrigam carnis & spiritus, cui præsit aurigans vel Deus vel Diabolus; sed Deus regens, saluans & viuificans; Diabolus subuertens, damnans, & occidens. Nomen quidem æquiuocum est, quod cum vtrobiq; que *quadriga* appelletur, definitione tamen diuersum est: nã per suggestionem Diaboli & delectationem carnis, consensum quoque spiritus, & consuetudinem mali operis à Deo deficere, est quadrigam Diaboli esse; & è cõuerso, per suggestionem verò Dei, & delectationem animæ, consensum quoque spiritus, & consuetudinem boni operis ad Deum proficere, est quadrigam Dei esse: Et è cõuerso, quadriga quoque Dei est mens, quatuor virtutibus quas supra posuimus, hoc est prudentia, iustitia, temperantia, fortitudine quadrata; cui opponitur quadriga Diaboli, mens scilicet quatuor vitij ipsius virtutibus contrarijs, hoc est stultitia, iniquitate, luxuria, formidine eneruata.

Clamat ergo Ecclesia, siue ip-

se sponsus per Ecclesiam Sunamiti, *reuertere, reuertere, reuertere, reuertere*, vt quæ quatuor his modis deliquerat, quatuor quoque pœnitentiæ fructus ad Deum reuertendo, & hæc in se per Dei gratiam & virtutem animi mortificando offerat. *Reuertere*, inquit, per pœnitentiam & satisfactionem præteritorum malorum, *reuertere* per contemptum sæculi, *reuertere* per mortificationem carnis, *reuertere* per virtutum constantiam. *Reuertere autem vt intuemur te*, hoc est, vt postquam pœnitentiam egeris misereamur tui. Videre enim Dei est misereri: vnde Psalmista ad Deum, *respice*, inquit, *in me, & miserere mei*; & contra auersio vultus eius, ira est illius, sicut idem psalmista dicit, *auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus*.

Quot modis quis delinquit, totidem se debet ad Deum cõuertere.

Videre Dei est misereri
Psa. 85.

Psa. 29.

Quod autem pluraliter dicit *vt intueamur te*, modus ille locutionis est in Deo, quo alibi dicit, *faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*, qui modus inducitur propter pluralitatem personarum in sancta Trinitate.

Gen. 1.

CAPVT SEPTIMVM.

- I. **Q**uid videbis in Sunamite, nisi choros castrorum? Quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis filia Principis: iunctura forminum tuorum